

پایان نامه ها و پژوهش های قرآنی

موسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

طبق حقوق مؤلفین کلیه حقوق این پایان نامه محفوظ و مربوط به مؤلف آن می باشد
هرگونه استفاده از مطالب منوط به کسب اجازه از مؤلف می باشد

دانشکده علوم قرآنی مراغه

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی
در رشته تربیت معلم قرآن کریم

موضوع:

شفاقت در قرآن و حدیث

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

استاد راهنما:

جناب آقای علی محمدی

پژوهشگر:

محمدحسین بادبرین

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

سال تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰

تقدیم به :

پدر عزیزم

و

مادر مهربانم

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

بایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

تقدیر و شکر

(ربنا آتنا من لدنک رحمه و هیتی لنا من امرنا رشداً)

شکر و سپاس خدایی را که ما را موفق ساخت تا پروژه خود را در حد توان خویش به اتمام برسانم.

در اینجا بر خود لازم می دانم که از زحمات و راهنماییهای بی دریغ استاد راهنمای ارجمندم جناب آقای علی

محمدی و همچنین از مسئولین دانشکده، اساتید محترم و خانواده بزرگوارم بخصوص پدر و مادرم که همواره

مسیر علم و دانش را برایم هموار ساختند و از دوستان ارجمندم آقایان: آیت اله محمدی، عبدالله خشتی، ابوذر

رحیمی و نیز از دوست بسیار عزیزم آقای مالک نافع که تایپ و تکثیر این پروژه بر عهده ایشان بوده است و

همچنین از مسئول کتابخانه دانشکده علوم قرآنی و مسئولین کتابخانه عمومی شهرستان مراغه و همه کسانی که

بذل عنایت کرده و به نوعی در تدوین این پروژه بنده را یاری نمودند صمیمانه و خاضعانه نهایت تشکر و قدردانی

را داشته باشم.

به امید اینکه این پروژه ذخیره روز مسکنت همه آن عزیزان و بنده قرار گیرد.

(ان شاء الله)

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

بایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

موضوع :

شفاعت در قرآن و حدیث

استاد راهنما : جناب آقای علی محمدی

پژوهشگر : محمد حسین بادبرین

شماره دانشجوئی : ۷۷۱۳۴۰۰۶

سال تحصیلی : ۸۱-۸۰

تاریخ شروع تحقیق : بهمن ماه ۸۰

تاریخ خاتمه تحقیق : خرداد ماه ۸۱

تاریخ دفاعیه : ۱۳۸۱/۰۴/۰۳

نمره به حروف :

نمره به عدد :

امضای استاد راهنما :

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

چکیده تحقیق

مسأله شفاعت یکی از مسائل مهم دینی و اعتقادی است و به موجب آیات قرآنی و روایات فراوانی که از اولیای اسلام نقل کرده اند: شفاعت پیامبران خدا و ائمه معصومین (ع) و دیگر پاکان و نیکان که از طرف خداوند متعال مجاز در شفاعتند، یکی از مسائل حتمی و قطعی روز قیامت است. بنابر این تحقیقی که هم اکنون ملاحظه می فرمائید اطلاعات و مطالب مورد نیاز در زمینه شفاعت در قرآن و حدیث است و در هشت فصل تنظیم و گردآوری شده که ترتیب فصلها بدین منوال می باشد.

در فصل اول به معنی لغوی شفاعت، حقیقت شفاعت، و مفهوم قرآنی شفاعت پرداخته شده است.

در فصل دوم، شفاعت در اجتماع بشری، شفاعت عندالله، شفاعت از دیدگاه قرآن و احادیث مورد بحث قرار گرفته است. و در فصل سوم آراء و نظریات دانشمندانی چون شیخ مفید، طبرسی، فاضل مقداد و غیره پیرامون شفاعت بیان شده است. و در فصل چهارم به بررسی شفاعت تکوینی و تشریحی پرداخته است که شفاعت تکوینی از تمامی اسباب کونی سر می زند و شفاعت تشریحی عبارت است از اینکه رحمت و مغفرت خدا از طریق اولیای الهی به افراد گنهکار لیاقت بخشایشگری خدا را دارند برسد، فصل پنجم به اقسام شفاعت تشریحی اختصاص یافته که به شفیعان دنیا و آخرت تقسیم می شود. فصل ششم شامل شرایط شفاعت کننده می شود، زمان و افراد مورد شفاعت می گردد که ایمان به خدا و دشمنی نداشتن با پیامبر (ص) و اهل بیت او از ویژگیهای آنها می باشد. در فصل هفتم به توضیح آثار تربیتی اعتقاد به شفاعت پرداخته شده که شامل مواردی چون ایجاد امید و مبارزه با روح یأس، تحصیل شرایط شفاعت و غیره می باشد. و در فصل هشتم که آخرین فصل است اشکالات و شبهات شفاعت و جواب آنها بیان شده است.

و در آخر تحقیق نتیجه گیری به عمل آمده و پیشنهاداتی در مورد تحقیق بیان شده است.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

	اهداف تحقیق
	اهمیت موضوع
	پیشنه تحقیق
	فرضیات تحقیق
	پیشگفتار
۱	فصل اول :
۲	معنی لغوی شفاعت
۲	حقیقت شفاعت چیست؟
۳	مفهوم قرآنی شفاعت
۴	فصل دوم :
۵	شفاعت در اجتماع بشری
۵	شفاعت عند الله و تفاوت آن با شفاعت رایج در میان مردم
۶	شفاعت از دیدگاه قرآن مؤسسه معارف اسلامی امام رضا
۱۵	شفاعت در احادیث اسلامی
۱۹	توضیح درباره روایات
۲۳	فصل سوم :
۲۴	آراء و نظرات دانشمندان اسلامی پیرامون شفاعت
۳۱	فیلسوفان و تأویل شفاعت
۳۳	فصل چهارم :
۳۴	آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲ اقسام شفاعت

۳۴	شفاعت تکوینی
۳۶	شفاعت تشریحی
۳۷	فصل پنجم :
۳۸	اقسام شفاعت تشریحی
۳۸	شفیعان دنیا
۴۲	شفیعان روز قیامت
۴۶	فصل ششم :
۴۷	شرایط شفاعت کننده و شفاعت شونده
۵۰	شفاعت در چه زمانی است ؟
۵۲	چه گروهی مورد شفاعت قرار می گیرند ؟
۵۵	فصل هفتم :
۵۶	آثار تربیتی اعتقاد به شفاعت
۵۶	ایجاد امید و مبارزه با روح یأس
۵۶	ایجاد رابطه ای معنوی با اولیاء الله
۵۷	تحصیل شرایط شفاعت
۵۸	توجه به سلسله شافعان
۶۰	فصل هشتم :
۶۱	اشکالات و شبهات شفاعت و جواب آنها
۶۶	نتایج تحقیق
۶۸	پیشنهادات
۶۹	خاتمه

آدرس: قریباوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲، ۷۰
فهرست منابع و مآخذ

اهداف تحقیق :

- ۱- اکتساب و جمع آوری اطلاعات پیرامون شفاعت .
- ۲- بررسی آیات قرآنی و احادیث اسلامی پیرامون شفاعت و ارائه تحقیقی قرآنی برای خوانندگان عزیز .
- ۳- آگاه و مطلع شدن از انواع شفاعت و پی بردن به حقیقت شفاعت .
- ۴- آشنا شدن با آثار تربیتی اعتقاد به شفاعت .
- ۵- شناختن شفیعان در گاه الهی و شفیعان دنیا و آخرت و نزدیک شدن انسانها به آنها از طریق عمل به دستورات آنها .
- ۶- آشنا شدن با نظریات دانشمندان اسلامی پیرامون مسأله شفاعت .
- ۷- علم و آگاهی یافتن به شرایط شفاعت کنندگان و شوندهگان از نظر قرآن و احادیث اسلامی .

اهمیت موضوع :

عقیده به شفاعت به اندازه ای در میان مسلمانان رسوخ دارد که هر کجا برویم و از هر که پرسیم این اعتقاد را از عقاید اسلامی خویش می شمارد و در اصالت آن از نظر اسلام هیچ گونه تردیدی نشان نمی دهد .

همه می بینیم که در مواقع راز و نیاز مسلمانها با خدا و نیز در کنار قبر پیشوایان بزرگ اسلام دلها و اندیشه های افراد گنهکار به سوی شفیعان در گاه الهی کشیده می شود و از آنان می خواهند که از پیشگاه خدای بزرگ بخواهند تا مورد عفو و رحمت الهی قرار گیرند .

یک چنین عقیده راسخ و پابرجا نمی تواند ساختگی و غیر اصیل باشد قطعاً توجه جامعه اسلامی به سوی این عقیده معلول ورود آن در قرآن مجید و احادیث اسلامی است زیرا معنی ندارد یک جمعیت و به خصوص

دانشمندان به دنبال عقیده ای بروند که هرگز در کتاب آسمانی و مدارک دینی آنها وارد نشده باشد و صف ویژه ای که انسان باید داشته باشد تا شفاعت به او برسد آن است که از دنیا برود در حالی که برای خدا شریک قرار نداده باشد. درخواست شفاعت از پیامبران و صالحان و فرشتگانی است که خداوند برای آنان حق شفاعت عطا فرموده است خداوند در قرآن شفاعت را مخصوص خود معرفی می کند آنجا که می فرماید: «و الله الشفاعة جمیعاً» یعنی شفاعت همگی از آن خداوند است.

و قرآن مجید شفاعت دیگران را از قبیل پیامبران، فرشتگان، صالحان و ... را منوط به اذن خداوند می شمارد. و راجع به شفاعت پیامبر (ص) در روز قیامت و اینکه او شفیع است مورد قبول خدا و نیز راجع به شفاعت دیگران احادیث فراوان نقل شده است که از آن جمله:

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس از خداوند بخواهد که من برای او وساطت کنم در روز قیامت شفاعت من به او خواهد رسید.

و نیز فرمود: هر کس صدای اذان را بشنود و دعا کند از شفاعت من در روز قیامت محروم نخواهد بود.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پیشینه تحقیق :

موضوع شفاعت از زمان ظهور دین در روی زمین وجود داشته است و سپس به صورت مدون در کتب انبیاء پیشین و قرآن مجید و احادیث اسلامی وارد شده است و در مباحث کتب کلامی و تاریخی نیز مطرح شده است و همچنین در تفاسیر متعددی از جمله تفسیر المیزان و تفسیر نمونه و ... با توجه به آیات قرآنی تعبیرهای گوناگون و جامعی درباره شفاعت از سوی اندیشمندان اسلامی مطرح شده است .

فرضیات تحقیق :

- ۱- آیا شفاعت تشویق به گناه نیست ؟ .
- ۲- آیا شفاعت با عدل الهی سازگار است ؟ .
- ۳- مجازاتهای قیامت اثر تکوینی اعمال است ، چگونه با شفاعت قابل دفع است ؟ .
- ۴- آیا شفاعت با خواست خدا متضاد نیست ؟ .

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸ ، پلاک ۱۲

پیشگفتار

همگی ما با واژه شفاعت آشنائی داریم ، هنگامی که سخن از جرم و گناه و محکومیت یک فرد به میان می آید ، و شخصی پا به میان می گذارد ، و درباره فردی فعالیت و وساطت می کند ، تا او را از مرگ و اعدام یا زندان و توقیف نجات بخشد ، می گوئیم : فلانی در حق او « شفاعت » کرد .

لفظ « شفاعت » از ماده « شفع » به معنی جفت ، در مقابل «وتر» به معنی تک ، گرفته شده است ، علت اینکه به وساطت شخص برای نجات گنهکار « شفاعت » گفته می شود ، این است که مقام و موقعیت شفاعت کننده ، و نیروی تأثیر او یا عوامل نجاتی که در وجود شفاعت شونده هست ضمیمه هر دو به کمک هم ، موجب خلاص شخص گنهکار می گردند .

به عبارت دیگر ، شفاعت همان کمک کردن اولیاء خداست با اذن خدا ، به افرادی که در عین گنهکار بودن پیوند ایمانی خود را با خدا ، و پیوند معنوی خویش را با اولیای خدا قطع نکرده اند .

باید درباره شفاعت چنین بیندیشیم : مردی را فرض کنیم که پاسی از عمر خود را در فساد و ناپاکی گذرانده است ولی بر اثر برخورد با صالحان و پاکان ، جرقه ای در دل او روشن گردیده و انقلابی در او پدید می آید ، و او را انسان دیگری می سازد .

مشابه این جریان را درباره انسانهای اخروی بیندیشیم ، انسانهایی که در روح و روان آنان آلودگی وجود دارد ولی در عین حال نیروی جهش به سوی کمال از روان آنان به کلی رخت برنسته است ، در این موقع بر اثر برخورد با شخصیت‌های سازنده الهی و قرار گرفتن در حوزه نورانیت انسانهای نورانی ، یک نوع دگرگونی در وجود آنان رخ داده و جرقه انقلاب و جهش به سوی کمال در روح و روان آنان روشن می گردد .

این تصویر نارسا و کم رنگی از حقیقت شفاعت اخروی است که به وسیله شافعان راستین به اذن الهی انجام خواهد گرفت و تا خود به آن جهان گام ننهیم، به حقیقت شفاعت واقف نخواهیم شد.

از خداوند بزرگ لیاقت و شایستگی می خواهیم تا در روز رستاخیز، مورد شفاعت عزیزان درگاهش قرار گیریم و اگر خدای ناکرده از چنین فیضی محروم شدیم نباید از آنان برنجیم بلکه باید قصور و کوتاهی و یا تقصیر و گناه را متوجه خود سازیم.

روشی که اینجانب برای پروژه خود اتخاذ کرده ام روش توصیفی یا تاریخی است که کتابخانه ای نیز گفته می شود و از نوع فیش برداری می باشد.

در آخر سختم امیدوارم مطالعه این پروژه برای خوانندگان گرامی سودمند بوده و موجب بهره گیری آنان از تعالیم روح بخش اسلام گردد.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

فصل اول

- ✓ معنی لغوی شفاعت
- ✓ حقیقت شفاعت
- ✓ مفهوم قرآنی شفاعت

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

الف - معنی لغوی شفاعت :

شفع و شفاعت هر دو مصدر هستند به معنی منضم کردن چیزی به چیزی . راغب گوید «الشفع :

ضم النشيء الى مثله» در اقرب الموارد گفته «شَفَع العَدَد : صَيَّرَهُ زَوْجاً أَي اِضَافَ إِلَى الْوَاحِدِ ثَانِياً» .

«والشفع و الوتر . و اللیل اذا یسر» (فجر : ۴ و ۳) .

شفع در اینجا اسم است به معنی جفت چنانکه وتر به معنی تک است یعنی : قسم به جفت و تک و

قسم به شب آنگاه که می رود^۱ .

از آنجا که شفاعت از ماده شفع به معنی ضمیمه کردن چیزی به همانند اوست بنابر این روشن می

شود که باید نوعی شباهت و همانندی در میان شفیع و شفاعت شونده بوده باشد ، هر چند تفاوتی نیز در

میان آنها دیده می شود^۲ .

شفاعت در محاورات عرفی بدین معنی بکار می رود که شخص آبرومندی از بزرگی بخواهد که از کیفر

مجرمی درگذرد یا بر پاداش خدمتگزاری بیفزاید . و شاید نکته استعمال واژه شفاعت در این موارد ، این باشد

که شخص مجرم به تنهایی استحقاق بخشودگی را ندارد یا شخص خدمتگزار به تنهایی استحقاق افزایش

پاداش را ندارد ولی ضمیمه شدن و جفت شدن در خواست « شفیع » چنین استحقاقی را پدید می آورد^۳ .

ب - حقیقت شفاعت چیست ؟

حقیقت شفاعت ، جز این نیست که رحمت گسترده خدا و مغفرت و آمرزش او از طریق اولیای الهی که

حاملان فیض و وسائط رحمت هستند ، به افراد گنهکار که لیاقت بخشایشگری خدا را ندارند برسد .